

Klarspråk

Från ord till handlingsprogram

Strax före sommaren blev Kommittén för svenska språket klar med sitt betänkande *Mål i mun*. Uppdraget, som kommittén fick i oktober 2000, har varit att ta fram ett handlingsprogram för det svenska språket.

Den första frågan man ställer sig är kanske behövs ett handlingsprogram. Ja, det behövs. Visst finns det olika åsikter om huruvida svenska språket är hotat eller inte. Men en sak är säker: Omvärlden förändras ständigt, och därmed förändras även villkoren för språken.

Engelska tar över inom forskningen

Engelskan har fått allt större betydelse i Sverige. Inom vissa områden, till exempel forskning, har svenskan trängts undan till förmån för engelskan. Här finns det en uppenbar risk att svenska termer och uttryck upphör att skapas, och om den utvecklingen fortgår blir det till slut inte möjligt att använda svenska alls på dessa områden.

En annan förändring under de senaste årtiondena är att det talas allt fler språk i Sverige. Invandringen har gjort att nästan var tionde invånare i vårt samhälle har ett annat modersmål än svenska, och det ställer naturligtvis särskilda krav bland annat på undervisningen i våra skolor.

Tre viktiga mål

I handlingsprogrammet föreslås tre huvudmål för svensk språkpolitik. För det första ska svenskan vara ett komplett och samhällsbarande språk. Det innebär att svenska språket även i framtiden ska kunna användas inom alla delar av samhället, till exempel administrationen, rättsväsendet, det politiska systemet, undervisningsväsendet, arbetslivet och kulturlivet.

För det andra ska den offentliga svenskan vara korrekt och välfungerande. Språkvård för klara och tydliga offentliga texter har bedrivits under lång tid. Men nu ställs språkvården inför nya utmaningar i form av en internationaliserad marknad för massmedier, snabba förändringar inom IT-området och inte minst inflytandet som skrivkulturen inom EU har på texter i den svenska förvaltningen.

För det tredje ska alla ha rätt till språk: svenska, modersmål och främmande språk. Syftet är alltså på intet sätt att svenskan ska stärkas på bekostnad av andra språk. Därför ska undervisningen stärkas inte bara i svenska utan även i modersmålet och i moderna språk som engelska, franska och tyska.

Vilka åtgärder är det då som föreslås för att uppnå detta? Betänkandet innehåller en lång rad förslag på olika områden. Jag väljer att lyfta fram några av förslagen utan att på något sätt försöka rangordna eller värdera dem.

"Ändra regelverket så att det blir obligatoriskt att ge svenskundervisning under alla år i gymnasieskolan." För många är det säkert förvånande att svenskundervisning inte redan är obligatorisk.

"Fastlägg officiella svenska riktlinjer för svenskans ställning och bruk inom EU." En av dessa riktlinjer föreslås vara att svenska språket skall vara ett av EU:s olika arbetspråk och behandlas på samma sätt som jämförbara språk.

"Ge varje myndighet ett tydligare ansvar för sin egen språkvård." Kommittén föreslår bland annat bestämmelser som innebär att de som arbetar i offentlig förvaltning ska använda en begriplig svenska. För att myndigheterna ska kunna uppnå och upprätthålla en hög kvalitet i sina texter, bör språkvården vara en naturlig del av deras ordinarie verksamhet, inte bedrivs som tidsbegränsade projekt.

"Språkpolitik ska utgöra ett eget politikområde." Kommittén föreslår att ansvaret för språkpolitiken samlas hos ett departement med ett ansvarigt statsråd. Samtidigt betonas att språkpolitik är gränsöverskridande till sin natur och att alla offentliga verksamheter har ett ansvar för att arbeta i målens anda.

"En särskild lag ska införas som fastställer svenskans ställning som huvudspråk i Sverige." Kommittén föreslår att det slås fast i lag att svenska är Sveriges huvudspråk och landets officiella språk i internationella sammanhang. Sedan tidigare finns lagstadgat skydd för våra officiella minoritetsspråk samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch, men inte för majoritetsspråket svenska. Att skydda ett majoritetsspråk är internationellt sett ingenting nytt. I Frankrike finns till exempel ett långtgående, lagstadgat skydd för det franska språket.

En ny språkmyndighet

Hur ska då de många målen i betänkandet kunna nås? Kommittén föreslår en förstärkt organisation för språkvården. Den skulle framför allt ta sig uttryck i att en ny myndighet, Sveriges språkråd, bildas. Myndigheten ska enligt förslaget ägna sig åt ett stort antal uppgifter, bland annat rådgivning, språkteknologi och centralt stöd till myndighetsspråkvården. Språkrådet ska även ägna sig åt korpusarbete och statusarbete. Med korpusarbete menas att vårda språket bland annat genom standardisering av stavning och ordböjning, men också att dokumentera det faktiska språkbruket. Med statusarbete menas att kartlägga och påverka språkens roll och funktion i samhället.

Kommittén föreslår vidare att Regeringskansliet behåller sin språkvård i form av språkexperterna vid Justitiedepartementets granskningseenhet och även tar ansvar för språkvård med anknytning till EU. Språkvården i Regeringskansliet hamnar alltså inte under Språkrådets paraply.

TEXT: Bengt Baedecke

Läs mer

Mål i mun innehåller naturligtvis mycket mer än de exempel jag gett här. Läs gärna betänkandet (SOU 2002:27) i sin helhet, om du vill veta mer om det svenska språkets framtid. Det finns till exempel på Kulturdepartementets externa webbplats (<http://kultur.regeringen.se/propositionermm/sou/index.htm>). Kommittén för svenska språket sorterar under Kulturdepartementet.